

Književna poročila.

Engelbert Gangl: Trije rodovi. Dogodki iz nekdanjih dni. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. 1910. 8°. 416 str.

Trije rodovi — bralec se kar ustraši, ko vidi, da opisuje v tem obsežnem romanu pisatelj botrino ob Jožetu Zavinščaku, ki bo menda oče vseh teh treh rodov, na sedmih straneh. Komaj je stopil v življenje, kaj bo šele z opisom življenja samega! Jože Zavinščak je oče prvega rodu in glavni junak prvega dela. Ves ta dolgi roman je namreč razdeljen na tri dele, med katerimi obravnava vsak en rod. Trije deli, torej nekaka trilogija. Med temi tremi deli pa ni nobene prave organske zveze, nobene ideje ni, ki bi vse te tri dele vezala v organsko celoto. Ves roman je pravzaprav zgrajen na treh delih, med katerimi pa bi lahko vsak zase zadoščal za en popoln roman. Vidi se, da je pisatelj vzel preobširno podlago in da ga je nazadnje že motil in oviral „embarras de richesse“ široko razpletene snovi. Zato cepajo in umirajo pri njem ljudje kakor muhe jeseni, žalibog ravno v onih trenutkih, ko bi človek pričakoval zanimivih konfliktov in ko bi se pisatelju nudila prava prilika, da v spretnem zapletku in razvozljaju pokaže svojo moč. Umirajo pa navadno stari, s tem pa se ogne pisatelj onemu motivu, ki je za slovenske razmere zelo značilen, konfliktu med starimi in mladimi posestniki. Ko prevzameta mlada posestva, umre stari in povest gre nemoteno svoj tok naprej, samo da se izpolnijo „trije rodovi“. V prvih dveh delih imamo kmečko-purgarski roman brez kakršnihkoli višjih intenzij, v tretjem delu pa oficirski roman. Ta oficirski roman je za knjige Mohorjeve družbe novost, v celoti pa prava neokusna šablona, posneta po najbolj vsakdanjih nemških šablonah „oficirskih“ romanov.

V tretjem delu se je pisatelj še o pravem času spomnil, da piše za Družbo sv. Mohorja. Ko so vsi trije rodovi Zavinščakov falirali v raznih poklicih (kmeta, meščana, graščaka, oficirja), je določil Egidija Zavinščaka, pravnuka onega Jožeta, čigar botrino smo praznovali v prvem poglavju, za oni stan, ki „naj tolaži bolesti, naj miri strasti“, čigar „dejanja naj bodo blaga in dobrotvorna, da dopolni, česar niso dopolnili njegovi dedi, da izbriše greh in ga nadomesti s pokoro.“ Tako si je pisatelj rešitev vseh onih problemov, ki jih je načel v treh rodovih, lepo prihranil s tem, da je naredil zadnjega iz rodu Zavinščakov za duhovnika. In popolnoma v stilu romana, ki vesla v svet pod zastavo dveh svetopisemskih citatov, je, da je odbor Mohorjeve družbe kvitiral ta roman (na str. 44 v Koledarju) s svetopisemskim citatom: „Laudate Dominum omnes gentes.“

J. A. Glonar.

Drobne povesti. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. 1910. 8°. 192 str.

Ta knjižica, ki je nekake vrste „Večernice“, obsega 21 krajših stvari najrazličnejšega značaja: legende, pravljice, pripovedke, črtice, slike in novelice, ki jim je skupno samo to, da so precej enake, namreč skoro nobene vrednosti. Podpisala sta se s pravim imenom samo dva, I. Česnik in Ivan Steklasa; pisatelji ostalega drobja so bili vsaj toliko previdni, da so se skrili za psevdonime ali pa da se sploh niso podpisali. Steklase „Vse se povračuje“ je brezbarvna „koledarska“ storija, kakor so jih Mohorjani že leta in leta vajeni. Enake vrednosti so tudi Česnikove

stvari. Njih tragika je vsakdanja, obseg materijala neekonomski, genljive scene silijo resnega človeka na smeh, tehnika pa je naravnost smešno naivna. To se vidi posebno na „Krivdi“, ki ji je vodilna misel: „Da se (krivda) popravi, je treba pokore“ (str. 174). Krivdo opisuje Česnik na šestih straneh, pokora pa je bila v tem, da je Tomaž „na trdi postelji spal in delat je hodil po vasi, Zavetnikovemu Petru je po zimi pomagal plesti koše.“ Nato slede še štiri vrste o Tomaževi mirni smrti in nazadnje obligatni konec: „In tedaj je bila zunaj pomlad in veselje je vladalo povsod“ (str. 176) — pa je Česnikova smešno genljiva storija pri kraju. Kakor mnogi drugi mohorjanski pisatelji, meni tudi Česnik, da mora biti slovenski pisec naiven, kadar hoče pisati za slovensko „ljudstvo“, da je naš narod še tako otroče, da ga treba pitati s sladko mlečno kašo, večkrat še celo s pogreto, kakor je Česnikova „Poezija svete noči“. Nekoliko više je segel Zvoran Zvoranov s svojo novelo „Doma in v svetu“, v kateri odseva tudi delavsko gibanje v Trstu. Socijalizem in njegovega agitatorja pa je pisec orisal tako malenkostno naivno, da mu je samo postransko gibalo vsega dejanja, ki nima odločujočega pomena za razvoj dejanja in ki je obvešeno z mnogimi zavijanji in nespretnimi „socijalističnimi“ trditvami. In tak socijalizem potem pisec spretno pobija, saj si je ustvaril primerne za to. Ker tudi to novelo krasijo znane mohorjanske kvalitete, je ostala neuspešen poskus. — Blago, kar ga je priobčenega brez podpisa in z ostalimi psevdonimi, je povečini poteklo vse iz enega peresa. To kaže sorodnost snovi, nje tendenca, pred vsem pa jezik, ki je neverjetno zanemarjen in prava sramota za knjigo, ki gre v XX. stoletju v 86.000 eksemplarjih med slovenski narod. Med temi je sicer nekaj stvari, ki bi se v lepi obliki prikupile Mohorjanom, dasi povečini niso izvirne in nimajo nič domačega na sebi, večkrat celo očitne znake, da so nerodni prevodi iz nemščine. „Moj ljubi se ni v prah spremenil“ in „Potujoča palica“ sta v tem dračju še najboljši stvari, „Peklenščkova skladišča“ pa so neverjetna naivnost, označena, kakor mnoge druge, z lažno firmo.

Z mirno vestjo lahko rečemo, da med temi drobnimi povestmi ni ne ene, ki bi lahko zadostila povprečnim skromnim literarnim zahtevam. Družba še ni izdala knjige, ki bi bila tako pusta in nezmiselna mešanica, kakor so baš te „Drobne povesti“.

J. A. Glonar.

Dr. Josip Gruden: Zgodovina slovenskega naroda. 1. zv. Celovec, 1910, V. 8°. 128.

Grudnova „Zgodovina slovenskega naroda“ je namenjena masi, služila pa bo tudi izobražencem; kajti razen Trdinove zgodovine, ki je prvi poskus te vrste, imamo doslej samo Pivkovo Zgodovino Slovencev (1. snopič), ki jo je izdala leta 1909. „Slovenska Šolska Matica“; sedaj torej dobimo še Grudnovo, ki jo izda Družba sv. Mohorja.

V metodičnem oziru pomeni Grudnova zgodovina korak k pravilnejšemu umevanju zgodovinskega življenja. Pisatelj se namreč ni odločil za ono razporedbo v razne dobe, ki je navadna v šolskih učnih knjigah. In to je pravilno, sociološko utemeljeno stališče. Zgodovinsko življenje je nepretrgan razvoj, časih na bolje (napredek), časih na slabše (nazadovanje), in se ne da povsod in vselej enako omejevati in razdeljevati po dogodkih in osebah, ki so same plod tega razvoja in ne gibne sile, odločujoče in uravnavaajoče tok zgodovine. Močne osebnosti brezdvomno mogočno vplivajo na svoje sodobstvo, toda trajne vrednosti so samo tista njih dejanja, ki so odsev t. zv. duha časa. Zato je pristransko, ako ves razvoj pripisujemo samo posameznim osebnostim, naravnost napačno pa je to v moderni ustavni dobi.